

šklepetanja preplašenega Cenca z levico za šop las, zasukal proč od glavnega oltarja in ga rinil z desnico med obema vrstama klopi po sredi cerkve proti izhodu.

Vsakdo od strmečih vernikov je pričakoval, da bo obračunal Tinek z drznejšem na prostem s klofutami in zaslužnimi brcami. Od zunaj ni bilo slišati niti enega odjeka udarca ali kake psovke ter groznje.

Smešni ter resni dogodek, ki sta sledila z bliskavico drug drugemu, sta pahnila v začudenje, iznenadenje in ostrmenje vse, ki so bili priča pecke in takojšnjega obračuna.

Novi mehač

Duhaprisotnost je priklical iz občega začudenja ministrant, ki je pozvonil k začetku polnočnice. Zvoncu je odgovoril organist z običajnim pritiskom na nožni bas in nekoliko pozneje na manual ali na tipke orgel. Orgle so dobivale za vse številne registre dovolj sape. Prebiranje orgelskih piščalk na bas in pisk je motil s kora glasen pouk: »Tako, hudoba cencasta, za nekaj časa je dosti!«

Vsako klopitanje orgelskega meha je pospremljeno dobro slišna groznja: »No, ali boš, ali ne? Le pritisni, sicer ti populim ušesa in lase!«

Študiranim in preprostim Poljancem je bilo

v začetku polnočnice jasno: Tinek je sprejel Karbaševga Cenca v uk za — mehača!

Spreobrnjenje

Kako dolgo in kako je vlačil Karbašev Cenc meh prvič in zadnjič pri polnočnici v domači župni cerkvi, se tudi pozneje ni prav spominjal. Niti dejanskega očetovega obračuna radi pecke na svetem kraju in njej sledečega osramotenja pred celotno župnijo ni občutil. Zavedal se je, da med počitnicami nikakor ne sme med domačine, ki ga bodo zmerjali za mehača, ker je prezrl Tunekovo smrt in ga je pahnilo pravo Tinekovo uho radi nedolžne pecke v toliko sramoto.

Karbašev Cenc je delal one božične počitnice bridko pokoro, katera pa je bila v domači fari prav za prav komaj začetek vsega onega, kar je sledilo bridkega in naravnost nevzdržnega iz ust študentovskih sorojakov v mestu.

Vsekakor pa je bila ona usodepolna pecka mejnik v Cencovem dijaškem življenju. Iz slabega in nagajivega študenta je postal radi posledic zasmehovanja in zmerjanja z mehačem vzoren ter povsem umirjen dijak, kateri je končal srednjo šolo z odličnim uspehom.

Mladostni spokornik Karbašev Cenc še danes rad pripoveduje o oni ponesrečeni pecki pred polnočnico v domači župni cerkvi, ko je posledice so mu urezale kot nekaka roka božja debel kos — lažjega gosposkega kruha.

Končno je tudi mene radovedneža zadovoljila omenjena razlaga, katera je morala vsekako biti pravilna.

Navadil sem se na hriborske marinarje, ki so bili vsi od najmlajšega do najstarejšega pravi planinski originali. Naziv »bergmarinar« je bil ob svoj prvotni pomen v letih svetovne vojne, ko pri naborih niso več gledali na popolno gladkost in brezhibnost moškega vratu.

Slučajno zadet pravi vir

Uganka glede zgodovinske podlage in izvora »bergmarinarjev« je bila slučajno razvolana nekaj mesecev pred izbruhom vojne. Zbrani smo bili neko nedeljo popoldne za gostoljubno mizo v Dravi leta 1923. smrtno ponesrečenega g. Friderika Volčiča, dolgoletnega župnika v Breznu ob Dravi. Med obedom je bil gospod gostitelj poklican od mize in je precej dolgo izostal. Ko se je vrnil v družbo, je nevoljno objasnjal daljši izostanek z besedami:

»Človek mora biti založen s centi potrpežljivosti, preden kaj dopove našemu todlastnemu »bergmarinarju!«

Sedel sem tik cerkvenega ključarja Rižnika ali p. d. Grossa, ki je letos zatisnil v Gospodu oči v visoki starosti 85 let. Komaj mi je udaril na uho iz župnikovih ust dobro znani »bergmarinar«, sem se obrnil na starega Grossa z vprašanjem:

»Morda bi znali vi, ki ste starejši od nas in domačin, pojasniti, od kdaj smeši narod golšaste ali krofaste hribovske hruste in velikane z »bergmarinarji?«

Stari se je nekoliko zamislil, nekaj godrnjal, tleskal s kazalcem in sredincem desnice in je bil pripravljen, da mi zaupa, česar ni beležila nobena kronika in mi ni znal raztolmačiti niti en izobraženec. Dobrosrčni ključar je bil samo še mnenja, da je cela »gšiht« precej dolga in bi jo bilo dobro preložiti na čas proste zabave po kosilu.

Pojav prvega marinarja v Dravski dolini

Častitljivi oče Gross je ostal mož beseda. Ni se dal po končanem obedu znova pritisiti, da pouči vse omizje o pravem izvoru prvotno posamične in šele z leti posplošene označbe krofastih orjakov z »bergmarinarji«.

Pustimo, naj nam pove leta 1914. priletni brezniški posestnik Rižnik, kako je bil on sam v mlajših letih priča, ko se je porodil prvi »bergmarinar« v Dravski dolini.

Stari Gross je pripovedoval takole:

Na desnem bregu Drave v naši župniji Brezno je obče znano obširno, dasi precej raz-

Strašen obračun

Na prvi sveti večer pod priženjeno streho se je bolj pozno vrnivšemu Pondelaku zdelo čudno, da sta sama z Uršo. Ko jo je prijemal radi odsotnosti starega, je lagala, da se je čudaški starec odmaknil za praznike od hiše neznanu kam.

Izgovor ni držal. Barant. ča so bili podkurili ravno za ta večer njegovi tovariši, kako mora dopustiti, da gnije pravi posestnik Podhostnikovine pri še živem telesu na gnoju v hlevu in vpije s poslednjimi močmi v nebo, naj mu pošlje smrt!

Urša je začutila naenkrat jekleni prijem moške moči za obe roki, presunil jo je možev pogled, ki ji je prodril do dna njene zlobne duše in pokorila se je glasu, kateri je veleval:

»Vzemi luč in pokaži mi starega! Smo vendar ljudje, če že ne pravi kristjani.«

Pondelača je svetila brez ugovora v hlev v noči, ki je sveta vsakemu, katerega je rodila slovenska kmečka mati.

Na sam božični večer se je nudil živinske-mu mešetarju ob kupu gnojne slame tako nepopisno grozen prizor, da je potisnil proti ženi obe pesti ter zavpil z nečloveškim glasom:

»Hudičeva dekla in morilka!«

Kletvice in očitka se je hudobna babura tako prestrašila, da ji je padla petrolejka iz rok in babnica je zbežala iz strahu pred povsem spremenjenim možem izpred smrtne po-

»Bergmarinarji«

Zagonetna označba

Kot mlad predvojni kaplan na danes obmejnem Remšniku sem opazil med številnimi drugimi gorskimi posebnostmi ter ednostmi še zasmehljivo označbo »bergmarinar« (gorski ali hribovski mornar). Ta priimek se je oprijel kakega krepkega potegona, ki je bil radi predebele hibe na vratu zavržen pri vojaškem naboru koj na prvi pogled, ne da bi se mu bilo treba podvreči natančnejši zdravniški preiskavi. Hribovski »bergmarinarji« so bili kljub telesni moči dobrodušneži, ki niti najmanj niso zamerili psovke in so se ji celo še

sami smejali, dasi marsikateri niti razumel ni, kakšna pošast bi naj bila »bergmarinar«.

Ker sem naletel sčasom na »bergmarinarje« po drugih obdravskih župnijah, sem bil radoveden, kje in kdaj je pognal ta prav za prav žaljivi ljudski privesek, ki se je v teku let po Dravski dolini nekako posplošil. Zapisanega ni bilo o »bergmarinarjih« po župnijskih kronikah nič. Starejši duhovni tovariši so bili mnenja, da gre pri izrazu »bergmarinar« za navadno ljudsko preziranje onega, kateri bi bil rad vojak, a mu je zabranila majka narava z nepotrebnimi obložki vratu to za vselej in vsakemu vidno.

menjaval po svoji dragi volji. Napram prijateljem in znancem je bil mnenja, da je nenaheznanost na samo eno žensko bitje največja prostost, katero prav razumejo posebno pametni in res prosto misleči naprednjaki.

Pri vsej bahavosti o neoviranem uživanju pa je pozabil, da je najbolj nevarna igrača v moški roki — ženska!

Stari osel gre na led

Francluh se je igračkaval z gospodaricami, dokler ni naletel na pravo, na — Lapuhovo Uršo. Znala je staro grčo tako zvatiti iz brloga zakrknjenosti, da se je motovilo staro na pozno jesen svojega življenja zaljubil in kazal očitno ljubosumnost. Starostno ljubezen, kateri je bilo prirešano ljubosumje, je znala Urša z žensko zvitostjo tako pogreti, da je bil tolikanj oprezn, preudarni in življenjsko preizkušeni Podhostnik ob vsako rzsodnost. Zahteval je lisičjo Uršo čisto zase in jo rotill, da ga mora poročiti. Babnica je na videz oklevala, dokler ni stari bedak ugriznil v njeno zadnjo vabo:

»Poročim te, a poprej sodni prepis grunta na moje ime!«

Francluh je hlastnil kakor gluh in z zavezanimi očmi po tem trneku, obvisel ter je prepustil črno na belem prefrigani zapeljivki domačijo brez kakega izgovora v trdnem prepričanju, da mu bo zakon s preljubo Urško odprl na starost poslednji zemeljski raj sreče.

Toliko žensk je oropal časti ter poštenja in jih naganjal od hiše, Lapuhova pa je njemu zadržnila vrat v trenutku, ko je najmanj pričakoval.

Z listino prepisa Podhostnikove domačije v nederjih je odlagala s poroko od tedna do tedna, od fašenka do Velike noči, a po Božiču se je poročila z živinskim prekupčevalcem Pondelakom, s katerim sta bila že dalje časa na skrivaj v španoviji. Čez noč je postal zaslepljeni Francluh ne samo preužitkar brez preužitka, ampak berač, katerega se lahko spodi ob vsaki priliki in ob vsakem vremenu od hiše.

Prav in čisto se je iztreznil stari panj, ko je iz jeze radi ne samo odbite, ampak pohojene ljubezni zbolel in ga je zavlekla Urša iz hiše v mrzli hlev na slamo. Kakor Job je previjal blizu eno leto na prepereli slami v hlevu. Živa duša ga ni tolažila. Ženski svet mu je naravnost privoščil strašno pokoro, katero je zaslužil z mladostno ter moško surovostjo in z brezobzirnim teptanjem spoštovanja do ženskega spola.

Novi in v našem kraju bolj tuji Pondelak se je mučil redko dalje časa na priženitvi. Njegov prekupčevalski in mešetarški poklic ga je klical daleč naokrog po okraju. Usoda starega Francluha mu je bila kot barantaču postranska zadeva, v katero se ni zaletaval in je prepuščal skrb za dom ženi, ki je prislužila lepo domačijo in bila lastnica.

treseno naselje Rdeči breg. Prebivalci so po večini premožnejši gruntarji in nekateri bogati.

V mojih fantovskih letih se je pojavil v naši farni cerkvi za Marijino žegnanje lep človek v uniformi, kakršne ni videl do tedaj še noben kmečki človek iz Brezna. Vsi smo prepoznali v tako čudno preoblečenem Kasjakovega Petra z Rdečega brega. Kmalu po šoli je zginil zdoma in se učil nekje trgovine. Kako je pa zašel v povsem in vsakemu tujo uniformo s kratkim nožem ob strani, s tremi zvezdami na hrbtnih koncih globoko izrezanega suknjiča in z okroglo čepico v roki, je bila velika uganka.

Med vso službo božjo je vse gledalo le prikazen Kasjakovega Petra, ki se je vrnil po tolikih letih med domačine, da bi se z njimi ponorčeval v fašenski preobleki.

Po svetem opravilu so obstopili Petra starejši in mlajši znanci. Pozvali so ga na odgovor, kako da igra maškare na žegnansko nedeljo in na svetem mestu.

Dobri Peter se je smejal hribovcem, ki so gledali prvič pred seboj, kar teče Drava skozi Brezno, avstrijskega marinarskega podčastnika. Dolgo je potreboval in vso moč šolane zgovornosti je porabil Peter, preden je dopovedal, da je res vojak, ki pa ne hodi po zemlji in ne jaše na konju, ampak se vozi z barko po morju iz enega dela sveta v drugega.

Težko so razumeli Brezničani Kasjakovo razlago o marinarskem vojaškem stanu, a verjeli so mu, ko so mu še otipali čepico, z zvezdami okinčani suknjič ter čisto kratko sabljico ob levem boku.

Ker je bil Kasjakov Peter tedaj sigurno prvi marinar v Dravski dolini, je postal pravo božanstvo vseh Kobancev in Pohorcev od Brezna do Dravograda ves čas dopusta.

Prvi »bergmarinar«

Marinarja Kasjaka sosed na Rdečem bregu je bil Pušnikov Polda, sin edinec iz petične pohorske družine. Polda je bil velike postave, močan, dobrosrčen, a usoda narave ga je udarila pri rojstvu s tem, da mu je nekoliko pristrigla pravo pamet in v fantovski dobi pa mu je še neusmiljeno odebelila vrat. Mladi Pušnik ni bil za razvajeno oko pri kupcu, pač na suhem denarju in po obsežnem posestvu planinski bogataš, ki bo lahko izbiral med ženskimi svetom, ko bo šlo za ženitev. Starši so mu oskrbeli po možnosti skrbno vzgojo. Vešč je bil branja ter pisanja. Njegova edina nedeljska zabava je bila, da je pozvanjal pri

stelje starega Podhostnika ven iz hleva proti hiši. Razljuteni Pondelak je zdivjal za begunko, ki je pa zaloputnila vrata hleva tako, da so se močno zaprla in ni mogel v temi zadeti na kljuko. Z brcami je skušal odpahnuti trdovratna vrata, pa ni šlo. Odpornost vrat ga je razbesnela, da je tolkel po njih s pestmi.

Naenkrat ga je splašilo ter vzdramilo mukanje ter rožljanje živine z verigami. Ozrl se je po hlevu, po katerem se je med švigajočimi plameni kadilo...

Prešinila ga je zavest, da je razbita svetilka zanetila ogenj, ki bo usodepoln v nočni temi in na bolj samotnem kraju. Z vsemi zbranimi močmi je zbil vrata s tečajev. Val svežega zimskega zraka je podpihal steljo. Na mah je bila vsa notranjost nizkega hleva v plamenih, kateri so se poganjali proti lesenemu stropu.

Še živi mrlič na goreči slami se je pretresljivo zvijal s poslednjimi močmi kot črv, če stopiš nanj, živina je rohnela, njene ovratne verige so rožljale, plamen je že toliko zagospodaril po hlevu, da na reševanje ni bilo niti misliti...

Pondelak je kričal iz obupanih prs na pomoč v samotno — sveto noč, iz katere je odmeval klenk farnega zvona, ki je vabil k polnočnici...

Nebo je zažarelo v jasni zimski noči... Sij razkašenih plamenov se je poganjal daleč proti nebu iz vse Podhostnikove domačije, ko

fari med sv. mašo. Za prepustitev te častne službe je dajala njegova mati mežnarju obilno bиро.

Pogled na Kasjakovega marinarja ni ommil nikogar tako kot Pušnikovega Poldeta, kateri je že tudi dozoreval za vojaški stan. Mladi Pušnik, kateremu se pred snidenjem s Petrom nikoli ni sanjalo o vojaštvu, kaj šele o marinarjih, je na mah vzplamtel za marinarsko uniformo. V mesecih Petrovega dopusta je pozabil na zvonove, v cerkvi se je počutil nepopisno počaščenega, da je smel stati poleg Kasjakovega marinarja.

Kaj vse je moral Peter razlagati Poldetu o službovanju in doživljajih na morju, ni znano. Na vsak način je tiščal mladi Pušnik tako dolgo vanj, da mu je izročil pri odhodu z dopusta črno na belem beležko: »Leopold Pušnik z Rdečega brega prosi naborno komisijo, naj ga dodeli bergmarinarjem.«

Kakor hitro je hranil Polda v žepu s črnolom na papirju, da ga bodo vzeli k »bergmarinarjem«, je bil v devetih nebesih. Vsem nevernim Tomažem, ki so si upali na glas briti norce iz njegovega vojaškega opredeljenja, je molel pod nos pisanje Kasjakovega Petra, prvega marinarja iz Dravske doline.

Koliko smeja ter zabave je bilo z omejenim Poldetom, ko se je predstavil naborni komisiji in pokazal pisano željo, kam naj bo dodeljen! Gospodje so se krohotali, da so tleskali po kolenih. Vtaknili so Poldetovo prošnjo v njegov žep, najvišji ga je celo brez vsake preiskave potrepljal po rami z besedami: »Lepo zopet hrani prošnjo, ti bo še prav prišla.«

S to opazko se je imel Polda za potrjenega marinarja, kateremu je bilo treba samo še uniforme in barke.

Preteklo je nekaj mesecev. Od vojaške oblasti ni bilo še nobenega poziva, v katerem bi bilo sporočeno mlademu Pušniku, da mora na barko in na širno morje. Čas je nekoliko potolažil in ublažil Poldetovo nestrpnost na vpoklic. Toliko mu je bil pripomogel Kasjak z omenjeno prošnjo, da je veljal med domačini za »bergmarinarja«, čeprav je cesar pozabil nanj. Mladi Pušnik je bil drugi marinar v Dravski dolini, in to ni bil nobeden pred njim, pač pa za njim, in sicer radi njegove izredne ter nenadne smrti, ki je globoko pretresla vso brezniško faro in njene sosede.

Nenadna smrt

Božični prazniki so bili ono leto, ko je veljal Pušnikov Polda za »bergmarinarja«, brez

so se zbirali na mestu maščevalne nesreče posamezni sosedi, ki so bili na poti proti fari...

Nikdo ni gasil, ker je bil ogenj popolen gospodar po vsem deloma zrušenem in vpepeljenem imanju...

Nihče od gledalcev ni vpil na pomaganje, nihče ni tekal zmedeno sem ter tja, vsi so zrl v obračun božje pravice molče, v zavesti, da propada in se spreminja v pepel na mah, kar je sejala, gojila, negovala in grešno uživala človeška izprijenost skozi desetletja...

Pogorela je do tal ono sveto noč nekdam ponosna Podhostnikova domačija z vsem, kar je bilo pod njeno streho.

Pondelak se je zgubil najbrž ob izbruhu nesreče neznan kam in se ni več vrnil k brezsrčni ženi, kateri ni hotel nikdo pomagati, da bi si zgradila na pogorišču vsaj zasilni dom. Zemljo je razprodala na malo in se klati nekod po svetu... —

Tevžekovo razkrivanje skrivnosti se šele pričenja

Ko je stari Tevžek zaključil povest Podhostnikovega preužitkarja, je pogledal zmago-slavno po nas poslušalcih in pribijal, da je njegov doživljaj še nekaj bolj strašnega, kakor to, kar je čital v časopisu, da se je zgodilo letošnjo jesen v Slovenskih goricah.

Mislili smo, da se je dobričina dovolj naklepetal in se bo poslovil, a smo se zmotili.

snega. Prevladovalo je južno in toplejše vreme.

Brezničani so bili zbrani polnoštevilo pri polnočnici, pri kateri je pozvanjal in pri povzdigovanju in obhajilu celo trjančil Polda. Ko je bila polnočna služba božja končana, so se porazgubili vsak na svoj osamljeni dom. Samo farani z Rdečega brega so šli v večji skupini skupaj preko župnijske posesti na brod, ki obratuje še danes dnevno preko Drave in bil v teku desetletij povzročitelj več smrtnih nesreč.

Brodar je čakal na običajni prevoz s svetilko v roki in vabil v čoln moške ter ženske, ki so hotele po bližnjici preko Drave na Rdeči breg.

Zadnji je priklovrtil mladi Pušnik. Brodar je hotel že odbiti čoln od brega v reko, ko je opazil zakasnelega zvonarja in je počakal nanj. Polda v čolnu ni sedel k sosedom, ampak je zamišljeno stal ter se razgledoval po ravno tamkaj močno valoveči, deroči in na vsej poti od izvora do iztoka najbolj padajoči Dravi. Brodnik je krenil čoln na odhod. Kakor hitro je zadržalo vozilo v pravo smer ter je zaškripal škripec po vodilni vrvi, je pritrtil brodar krmilo z železnim klinom ob stranico čolna in začel z lučjo v roki pobirati brodnino od potnikov. Ker je Polda še vedno stal liki kapitan na poveljniškem mestu ladje, ga je potisnil brodar pri mimohodu ob stran z opazko: »Bergmarinar, popazi na krmilo, da ne bi valovi izbili klina!«

Komaj je stopil neroda proti ročaju krmila, že je bil klin iz luknje in deroči Dravi prosto prepuščeno krmilo je z enim zamahom posmuknilo dolgopetega »bergmarinarja« iz čolna v reko.

Slišati je bilo mogočen plusk, pretresljiv krik nenadno v vodo padlega, čoln se je zasukal in valovje ga je skušalo odtrgati od glavne vrvi. V občji zmedji ter kričanju v čolnu se ni nikdo zmenil za nesrečnega Poldeta, katerega je Drava odnesla, ne da bi se bil kdo zmenil zanj.

Velike duhaprisotnosti je bilo treba, da je preizkušeni ter močni brodnik osvojil krmilo, čoln pravilno uravnal in ga srečno dotiščal do drugega brega. Iz smrtne nevarnosti srečno oteti so šele na drugem bregu opazili, da so se vsi sosedi z Rdečega brega prepeljali, le »bergmarinarja« je odnesla Drava na samo sveto noč.

Naplava trupla in pogreb

Vest o smrtni nesreči na Dravi na sveto noč se je z bliskavico razletela po vsej Dravski

Po kratkem oddihu je povzel znova besedo in rekel:

»Svarilni zgled, katerega sem vam zaupal, je pokazal meni na stara leta pot do res prave, zaslužene in brezskrbne preužitkarske sreče. Sedem otrok je zaupal Bogu meni in že žali-bog rajni ženi v odgojo. Spravil sem jih do kruha ter samostojnosti. Vesela sta jih poleg mene Bog in domovina.

Dolga leta sem se ubijal z zemljo in kmečko barantijo. Oboje je bilo deležno božjega blagoslova.«

Stari si je ponovno oddahnil, segel pod stol po klobuk in kovčeg. Nobeden se ga ni hotel radi pomanjkanja časa dotakniti z vprašanjem po umetnosti, s katero si je pričaral lepa ter tako srečna stara leta. Jubilant je pa položil klobuk ter kovčeg na mizo in ne da bi vstal ter se poslovil, je nadaljeval:

»Vidim in čutim, da bi že moral izginiti skozi vrata, pa še ne bom. S seboj nosim preužitkarsko srečo in prav to vam še moram razložiti in vsaj od zunaj pokazati. Potrpite in poslušajte, saj bom kratek in bo mogoče služila moja iznajdba še drugim vdovelim preužitkarjem v pouk.

Lahko vsak potiplje ta-le moj kovčeg in se prepriča, da je okovan z rjavo popleskano pločvino. Tri ključavnice s ključi zapirajo in stražijo njegovo notranjost. Če ga hočeš odpreti, se moraš lotiti ključavnice po posebnem in samo meni znanem redu, sicer ostane za-

dolini. »Bergmarinar« Polda je bil vse božične praznike predmet globokega sočutja, ker je bil obče priljubljen in je bila Pušnikova premožna domačija s sinom-edincem daleč na okrog na najboljšem glasu.

Trupla smrtno ponesrečenega ni nikdo iskal. Iskanje bi bilo tudi brezuspešno. Drava odnaša z vso naglico ugrabljene žrtve in posebno še prej, ko ni bila zajezena na Fali.

Dobrih 14 dni po nesreči je prejela občina Brezno iz Dupleka pod Mariborom obvestilo, da je naplavila Drava moško truplo. V žepu obleke je bil molitvenik in listič z besedami: »Leopold Pušnik z Rdečega brega prosi narobno komisijo, naj ga dodeli bergmarinarjem.«

Beleženo smešenje je pripomoglo, da je bilo truplo utopljenca prepeljano na brezniško pokopališče. Pogreb s številnimi udeleženci od

blizu in daleč je pričal, kako narod sočustvuje s krščansko kmečko hišo, ki je po tako izredni nesreči izgubila na sveto noč sina-edinca.

Ko so se ljudje razhajali z njive božje, so bili pogrebi glasno izraženega mnenja: »Pušnikovemu bergmarinarju« smo posodili zadnjo pot. Živel je po hribovsko, umrl pa kot pravi marinar, dasiravno ga je zadela nenadna smrt v hribovitem kraju.«

Ljudsko smešenje

Pušnikov Polda je zaslužil privesek »bergmarinar« s svojo nesrečno smrtjo. Od njegovih številnih naslednikov po gorskih farah v Dravski dolini pa najbrž nihče več ne ve, kdaj in kje se je rodilo ime »bergmarinar«, ki je postalo z leti ljudsko smešenje gorskih krofastih velikanov — s temi besedami je končal rajni Gross svoje pripovedovanje.

Ob 75 letnici najboljših slovenskih pisateljic

Osemdesetletnica Mohorjeve družbe

Letos je obhajala Mohorjeva družba meseca julija 80 letnico. Ob tej priliki je poudarjalo časopisje ogromno kulturno delo, katerega je že izvršila družba v teku desetletij med slovenskim narodom. Knjige, katere je razposlala Mohorjeva v omenjeni dobi med podeželsko ljudstvo, so bile zanj nekako ljudsko vseučilišče glede pouka o napredku, obenem pa so služile tudi zabavi v dolgih zimskih večerih. Poudarek zaslug Mohorjeve družbe se je nanašal ob 80 letnem jubileju tudi na ljudske pisateljice, ki so se trudili vsa ta dolga leta, da so bile Mohorjeve knjige slovenskim čitateljem res v pouk ter zabavo.

Znamenita jubileja leta 1940.

Med vnete sodelavce, ki zaslužijo ob jubileju Mohorjeve zahvalo in posebno pohvalo, spada znana pisateljica Lea Fatur.

Jubilej Mohorjeve družbe in 75 letnica Faturjeve si podajata roko v letu 1940.

Ob 75 letnici pisateljice v novembru se je spomnilo časopisje in mesečniki njenega plodonosnega kulturnega dela. Vsi sestavki o

njenem pisateljskem delovanju so naglašali zaslužno priznanje: Lea Fatur je najbolj nardarjena, najboljša in najbolj plodovita slovenska pisateljica!

Dolgoletna sotrudnica Mohorjeve družbe

»Slov. gospodar« jubileja Faturjeve ni prezrl, ampak ga je le odložil za bajni božični čas, ko imajo naročniki in čitatelji našega lista največ prilike, da pazljivo čitajo ob zimskih večerih in obujajo spomine na lepe povesti, s katerimi jih je razveselila Mohorjeva družba v »Večernicah« in »Koledarju«. Nobena od slovenskih pisateljic ni znala z mičnim in napetim kramljanjem ter pripovedovanjem nuditi našemu kmetu toliko pouka in zabave kakor ravno Lea Fatur, katero šteje v zadnji gorski kotic sekajoča Mohorjeva družba za svojo dolgoletno sotrudnico.

Pisateljska plodovitost

Teško bi naleteli v Sloveniji na krščanski dnevnik, tednik ali mesečnik, v katerem bi Faturjeva ne bila objavila svojih poučnih, zabavnih in gospodarskih spisov.

nekaj časa. Prosim samo za streho in hrano za dobo obiska. Oni, pri katerem me bo zalotila smrt, je po napisanem in v kovčegu shranjenem testamentu glavni dedič prihrankov, kolikor jih bo še preostalo. Za vse druge so določene vsote, katere lahko glavni dedič po svoji volji zviša.

Vsak mi je stisnil med solzami hvaležnosti roko in me je hotel imeti s seboj.«

Tevžek na veselih romanjih

Po teh besedah je srečni preužitkar vstal, pograbil za klobuk in kovčeg ter bil pripravljen na slovo. Preden nam je ponudil roko, se je počil med krohotom po stegnu in razkladal ves vzradoščen kar stoji:

»Hvala Očetu nebeškemu, dočakal sem jih že osemdeset in še bom tudi za naprej živel zdrav in vedno vesel, če mi mojih računov kaj posebnega ne prekriža.

Pri nobenem otroku ne ostanem nepretrgano dalje kot en mesec. Vsak me je vesel, ko se nenapovedan prikažem s temle »kufrom« na pragu. Starejše in mlajše skače krog mene, se obeša name in sili vame z vprašanji: odkod prihajam, kako so imajo tam, kjer sem bil dozdaj, kako so mi stregli in kaj sporočajo.

Med odgovori na vsa mogoča vprašanja mine mesec dni, kot bi se osmeknil pod nosom. Še za kako delo nimam časa prijeti, že sem s »kufrom« na potu k drugemu.

Na Faturjevo kot priznana ljudsko pisateljico je »Slov. gospodar« še posebno ponosen, ker je v njem stopila prvič pred javnost s podlistkom »Črni vitez pa hudi grof«, ki je izšel 8. in 15. novembra leta 1883.

Kratka vsebina prvega podlistka Faturjeve

Kot mlado in preprosto deklo opisuje Faturjeva v dveh številkah našega lista dobrega grajskega gospoda, ki ima edino hčerko Milico. Lepo in dobro Milico zasnuje hudoben nemški grof. Ker oče in hči odklonita snubitve, zapusti klati-vitez grad. Na bližnjem Hrvaškem zbere četo malovrednežev. V noči napade grad dobrega grofa in se ga polasti. Vitezova druhal poseka vse služabnike. Vitez sam z lastno roko umori dobrega grajskega gospoda. Ko ga pa Milica tudi po pokolju zavrne, jo da vreči v ječo in jo pusti brez hrane. Tretjo noč mlada grofica goreče molí v ječi. Prikaže se ji rajni oče in ji pokaže izhod iz podzemskih grajskih prostorov.

Kakor hitro opazi hudobni vitez Miličin pobeg, začne klicati hudiča na pomoč. Hudoba se mu res pridruži v črni viteški preobleki. Črni vitez razodene hudemu grofu, da se je poročila pobegla Milica na Jelšanskem gradu z ondodnim mladim gospodom.

Hudobni grof in črni vitez brezuspešno napadeta ta grad. Hudi grof je bil celo nevarno ranjen, a črni vitez mu je rano zacelil.

Ozdraveli hudobni grof se začne strašno znašati nad svojimi podložniki. Ko pa pomandra s konjem nedolžnega otroka, ga prekolne jokajoča mati in mu napove, da ga bo tresel mraz, dokler se ne bo grel s svojim tovarišem v peklju!

Od tega prokletstva se hudobni grof ni mogel več ogreti. Njegov spremljevalec, črni vitez, zakuri okrog prezebajočega grofa. Črnemu vitezmu se pridružijo še druge peklenke pošasti. Črni vitez se naenkrat spremeni v vraga in pleše z grofom, da bi ga ogrel.

Od hudobnega grofa neusmiljeno tlačeni kmetje so videli, kako je grad gorel in kako so plesali v plamenu. Ko je petelin prvič zapel, je izginilo vse. Namesto ponosnega gradu stoji — kakor je še dandanes videti — kos črnega zidu.

Spodbuda »Slov. gospodarja«

Objava kratko očrtanega podlistka v »Slov. gospodarju« je mlado Faturjevo tako vzpodbudila ter ojunčila, da enkrat za pouk in zabavo slovenskega naroda zastavljenega peresa ni več odložila in ji še danes pri 75 letih gladko ter plodonosno teče.

Posledica izvirnega greha

Povem vam pa, da so bili moji otroci strogo vzrejeni za odgovornost pred Bogom radi izpolnjevanja četrte božje zapovedi, a ključ do tolike gostoljubnosti in skrbi za 80 letnega starca je tale »kufur«, kojega vsebina je znana doslej le Vsevednemu in meni! Vsakega od mojih dobrih otrok se drže skriti nasledki podedovanega greha. Vsak se čuva, da bi se mi ne zameril in bi mu jaz ne odnesel »kufra« in bi se z njim ne vrnil več pod njegovo streho. Enkrat bom umrl. Eden od mojih sedmerih otrok bo glavni dedič preostalih prihrankov. Prav na dnu duš mojih otrok tli pohlep: morda bom jaz tisti, ki bo prvi za rajnim očetom smel odpreti skrivnostni »kufur«, prečitati testament in pospraviti glavni posmrtni delež.

Slovo

Povedal sem vam vse, s čimer sem se hotel oddolžiti za laskavo čestitko k 80 letnici in sedaj pa resnični: Zbogom! Zapišite kmečkim gruntarjem v pouk, kako uživa stari Tevžek na romanju krog sedmih otrok »s kufrom na trojni fiksir« redkost — preužitkarske sreče in popolne zadovoljnosti.«

prt. Glavno za vas časnikarske radovedneže pa ni tale »plehasti kufur s fiksirjem«, ampak razlaga, da mi ta skromna naprava ne samo lajša, da celo siplje rožice zadovoljnosti na stara leta.

Za možitev, ženitev ter samostojno življenje godne otroke sem poslal od hiše. Najmlajšemu sem namenil dom. Nisem bil nikdar prijatelj reka: Ti meni luč, jaz tebi ključ! O, ne! Najmlajši se je oženil po svoji volji na dom. Ni mu bilo treba šteti niti pare dediščine drugim, katere sem izplačal ter oskrbel sam toliko, da bodo preskrbljeni, če se bodo držali Boga in dela za vsakdanji kruh.

Še to moram posebej poudariti, da si pri predaji posestva, ker sem bil že vdovec, nisem zbral v lastnem domu ne pedi zemlje in niti kota za preužitek. Stari Tevžek ve iz zgledeov na drugih, kako bridek in s solzami omešen je preužitkarski kruh.

Pouk otrokom

Na dan izročitve domačije sinu-gospodarju sem zbral krog mize še ostale otroke. Po pogostitvi sem vsakemu pustil potehtati tale kovčeg. Brž ko je preromal roke vseh, sem rekel:

»Vsak izmed vas sedmih in od vas pretehtani kufur na trojni fiksir je moj preužitek. V kovčegu so moji prihranki v denarju in hranilnih knjžicah s poslednjo voljo vred. Vsakega od vas bom obiskal parkrat na leto za